

Nieuwsbrief Augustus 2026

Geschiedkundige Vereniging Oudewater

Secretariaat: Zuid IJsselkade 4 te Oudewater

Telefoon: 06-52581330

[Geschiedkundige vereniging Oudewater](#) | [Home](#)

Deze Nieuwsbrief is namens het bestuur samengesteld, onder dank aan de informanten en tipgevers.
Suggesties voor de volgende Nieuwsbrief? Mail de informatie naar info@geschiedenisoudewater.nl

---

Nieuws van de voorzitter

Wat een zomer beleven we dit jaar! Extreem hoge temperaturen, bosbranden, ernstig watertekort in de grote rivieren.... Media hebben dit jaar in de 'komkommertijd' weinig moeite om de (digitale) kolommen vol te krijgen met gebeurtenissen, nieuwsfeiten, meningen en vooral reflecties door deskundigen.

En misschien valt u het inmiddels temidden van al die informatie ook zo op? Steeds weer worden hedendaagse feiten en gebeurtenissen vergeleken met het verleden, korter of langer geleden. De hoogste temperatuur sinds.... Zoveel meer hectare bos verwoest dan in het jaar.... Het oceaankwater is X graden warmer dan..... Records zijn pas records als ze boven die uit het verleden uitstijgen. Feiten kunnen pas echt begrepen worden als ze vergeleken worden met wat ooit 'normaal' was, met wat eerder is gebeurd. En het helpt ook als we iets meer weten over 'hoe dat zo gekomen is'.

Mensen die de waarde van geschiedenis en kennis daarover beamen snappen dat. Het heden kan pas écht begrepen worden in het licht van het verleden. Als we geen kennis van het verleden hebben, verliezen veel actuele feiten en feitjes hun waarde. Dan worden die vaak letterlijk nietszeggend. We halen onze schouders op, met alle mogelijke gevolgen van dien. Het is dus van groot belang dat verleden steeds weer op te diepen en in het licht van het heden te zetten. Daar zetten we ons allemaal voor in, ook in ons historieke Oudewater!

Ad de Regt, voorzitter

Geschiedenis Oudewater

In de Nieuwbrief van Mei 2026 pag. 3 publiceerden we deel 1 van het artikel over het schilderij van de weesouders en weeskinderen dat in het Stadhuis hangt.

Hieronder volgt deel 2, geschreven door Nettie Stoppelenburg.

Het schilderij

Op het schilderij van Hendrick van Ommen zijn de weesvader en de weesmoeder met vijf weesmeisjes en dertien weesjongens afgebeeld rond een tafel waarop stukken vlees zijn opgedist. Een van de weesmeisjes brengt een schaal met fruit naar de tafel. Een van de jongens heeft een bijbel in zijn handen. Blijkens het bijschrift rechtsonder genieten de weeskinderen in het huis 'lijfs en siels onderhout', ze krijgen dus voeding voor zowel lichaam als ziel.

Er zijn geen inschrijfregisters van de weeskinderen bewaard. Wel noteerde de stadssecretaris in de resoluties wie mocht worden opgenomen. Maar helaas zijn niet alle resoluties van het stadsbestuur bewaard gebleven. De aanstellingen van de weesouders zijn om dezelfde reden ook niet altijd goed na te gaan.

Niettemin, het is zeker dat in 1651 Bartholomeus Cornelisz Blijeel en Machteltgen Hendricks van Dam de weesouders waren. Blijeel was lijndraaier van beroep, hij maakte deel uit van de vroedschap (het stadsbestuur), hij fungeerde enkele jaren als schepen (vergelijkbaar met wethouder nu) en hij was boekhouder van de 'Heilige Geest Armen', de armenzorg van Oudewater. Hij trouwde in 1630 met Machteltgen Hendricks van Dam en zij hadden twee dochters, Meijsje en Maria. In januari 1654 werd Blijeel nog genoemd als weesvader. In september van dat jaar bleek Barent Jansz van Deventer weesvader te zijn.

Blijeel werd op 18 juni 1656 begraven: hij was waarschijnlijk in 1654 om gezondheidsredenen gestopt als weesvader.

De originele plaats van het schilderij

Hendrick van Ommen maakte dit schilderij voor de regentenkamer van het weeshuis. In die regentenkamer hingen nog drie portretten, alle drie van burgers van Oudewater die het weeshuis een grote schenking hadden gedaan.

Van Zijl beschrijft de regentenkamer in zijn boek: 'Vervolgens bemerkt men op deze zelfde regentenkamer drie portretten, waarop echter geen namen van schilders te vinden zijn, dat des te meer te betreuren is, daar de eerste die wij bezien, alleruitmuntendst van penseelbehandeling is. Volgens de sage stelt dit portret voor, zekere burgemeester en volgens eene aantekening ons van eene vriendelijke zijde geworden, Mr. Johan de Koning, eertijds een voornaam ingezetene alhier. Het tweede mannenportret, is de beeldtenis van Jan Frederik van Velzen, en het derde – zijnde een vrouwenportret – van Jannigje Joostens, hoogstwaarschijnlijk echtgenoot van den laatsten. Deze drie personen, hebben ieder aan het Weeshuis een legaat gemaakt, om jaarlijks op zekere dagen, een feestmaal voor de daar aanwezige kinderen aan te rigten. Nog tot in deze eeuw, werden deze dagen op voornoemde buitengewone wijze gevierd.'

De portretten van Jan van Velzen (geschilderd door Nicolaes Maes) en Jannigje Joostens (geen echtpaar overigens) kwamen in bezit van de Stichting Weesbestuur der Hervormden en zijn door de Stichting verkocht.

Meer lezen? In het Jaarboek Oud-Utrecht van 2021 is een artikel verschenen: Nettie Stoppelenburg, 'Het Weeshuis en de wezen van Oudewater'.

Een 17e eeuwse zegellood uit Leiden

Archeoloog Caio Haars vertelt over een bijzondere vondst.

Foto's C.A. Haars

Op de voorzijde staat een Hollandse leeuw met geheven zwaard afgebeeld met 2 gekruiste sleutels, het wapen van de stad Leiden omgeven door een lauwerkrans.

Onder het wapen van Leiden staat een L (Leiden) met het ingeslagen nummer 63 (lengtemaat) met daarnaast een kleine $\frac{1}{2}$ (breedtemaat).

Op de keerzijde staat de volgende tekst: "Baay gemaak binnen leyde bevonde so goet als de legger."

Een baai is een grof, sterk geruwd en gevold (ineengekrompen) wollen weefsel. Lijkt qua structuur sterk op dik flanel of molton.

Waarschijnlijk is de term afkomstig van het Italiaanse 'baietta', een woord voor wollen stof (bedankt Nettie).

Bevonden zo goed als de legger: Dit was de hoogste kwaliteitsaanduiding. De 'legger' was het officiële referentieboek of staal dat door de keurmeesters (Waardijns) in de Lakenhal van Leiden werd bewaard.

Een gefabriceerde lap stof of deken moest exact overeenkomen met de verplichte topkwaliteit uit de legger.

Alleen dan kreeg het dit loodje.

Een prachtige Ouderwaterse bodemvondst.

Binnenkort ook te zien in de vitrine van het Ouderwaterse Stadsmuseum.

Reisverslag meerdaagse reis

Van 2 t/m 5 juni 2026 hebben 43 leden aan de meerdaagse excursie naar Noordrijn-Westfalen in Duitsland deelgenomen. Een volle bus dus.

Het programma was op het laatste moment wat gewijzigd door Historizon, waardoor we een wat langere heenreis hadden. Historizon had dat goed opgelost door voor koffie met koek te zorgen. Met vereende krachten werd de koffie in de rijdende bus verzorgd. Onze chauffeur Stefan zorgde er met waarschuwingen voor bochten en remmen voor dat de niemand de koffie over zijn kleren kreeg. De chauffeur blonk verder uit door zijn rijgedrag en prettige omgang met zijn passagiers, wat de reis extra aangenaam maakte. De eerste dag verregende een beetje, maar ondanks de slechte weersvoorspellingen kwamen we de dagen redelijk droog, maar wel fris door.

We bezochten de bruinkoolmijn van Garzweiler, Keulen met een prachtige rondrit door de stad en een bezoek aan de Dom van Keulen, Schloss Augustusburg, De kolenmijn Zeche Zollverein en het Archeologisch park Xanten. Daar omheen bezochten we een paar leuke historisch plaatsen: Neus, Zonss en Xanten zelf.

De bruinkoolmijn bij Garzweler/Hambach was een belevenis op zich. Het formaat en de beelden van de locatie overtroffen elke verwachting.

Redelijk aan de oppervlakte zeggen ze daar. Maar ze moesten wel tot 400 diep in een open ontgraving de bruinkool vrijmaken (zwart gedeelte op de foto).

Om wat getallen te geven: **Hambach** is de grootste mijn van RWE, met een oppervlakte van 3.389 hectare in 2007 en een mogelijke uitbreiding tot 8.500 hectare. Jaarlijks wordt hier ongeveer 40 miljoen ton bruinkool gewonnen, met een geschatte totale voorraad van 1.772 miljoen ton.

De werken om de bruinkool te delven zijn door de grijze-wollen-sokken-brigade inmiddels tot staan gedwongen. In 2030 moeten de werkzaamheden worden stopgezet en wordt het gebied heringericht tot een groot recreatiemeer en komt op deze wijze (weer) ten goede aan de bewoners van dit gebied. De afgravingen zullen worden gevuld met water afkomstig uit de Rijn. Dat proces zal 40 jaar (!) in beslag nemen.

De Dom van Keulen blijft altijd een belevenis door z'n enorme afmetingen, het geweldige interieur. Historizon had in overleg met de gids de stadswandeling omgezet in een rondrit door Keulen. Een heel goede keuze want de groep ouderen zagen we niet een vermoeiende voettocht door Keulen maken. Bovendien kregen we een veel ruimere blik op de Altstadt. Tijd voor de lunch die wij met een uitzicht op de Dom nuttigden in het tegenover liggende restaurant Reichart wat bekend staat om zijn heerlijke taartstukken.

We bezochten 's-middags het Schloss Augustusburg.

Het slot met de kasteeltuin behoort tot een van de meest indrukwekkende voorbeelden van barok- en rococoarchitectuur in

Duitsland en is daarmee van grote culturele en historische waarde.

We waren onder de indruk van het interieur met de enorme traphal en ingerichte kamers.

We streken ook neer op één van de meest iconische industriële monumenten van Europa, de voormalige **kolenmijn Zeche Zollverein** en het Ruhr museum. Bij een rondleiding in het voornamelijk uit staal opgetrokken hallen kregen we een goede indruk van de gigantische kolenwinning.

Vooral de werkomstandigheden van de dagelijks 6 á 7000 mensen was indrukwekkend.

Alle denkbare geluidsnormen die de staal-op-staal-activiteiten veroorzaakten worden overtroffen (10x80 Db) en de gemiddelde arbeidstijd was z'n twee jaar. Daarna was iemand gesloopt en hadden de meeste behoorlijke gehoorproblemen.

Xanten was het slotstuk van onze gezellige reis.

Maar voor dat we daar waren brachten we een bezoek aan de bedevaartplaats Kevelaer. Een prachtig oude stadje met een aantal mooie bezienswaardigheden. We struinden er wat rond en liepen binnen bij de Mariakapel. Veel katholieken pelgrimeren jaarlijks naar dit genadebeeld, dat in het Latijn bekend staat als de Consolatrix Afflictorum, ofwel de "Troosteres der Bedroefden".

Bij velen in Oudewater geen onbekend oord, want in het verleden werd deze Mariaplaats ook vanuit Oudewater druk bezocht (en nu nog). Het bewijs van een bedevaart vanuit het Groene hart bevindt zich in de Maria basilica.

En dan als laatste het bezoek aan Xanten en het Archeologisch gelijknamige museumpark. Een plaats aan de noordrand van het Romeinse koninkrijk. We kregen een rondleiding door een zeer bevlogen gids die ons door Nettie was aanbevolen en ook goed bekend is bij Historizon. Het leek wel of hij er zelf heeft gewoond, zo nauwkeurig omschreef hij de bezichtigingspunten.

Maar vooral wat er niet te zien was, de verborgen fundaties die waren blootgelegd en weer afgedekt (de groene gebieden) waren de moeite zeker waard. In het bijbehorende museum waren ze goed uitgebeeld: [Het LVR-Römermuseum - APX](#). De stad was feitelijk een zelfvoorzienende legerplaats en herbergde zo'n 10.000 bewoners. Markante gebouwen die daarbij hoorden zijn nagebouwd.

Aan het eind van de middag trokken we naar het huidige Xanten zelf voor een aperitief en ons slotdiner.

Het was een gezellige en leerzame reis die ons een overzichtelijk beeld gaf van historische plaatsen en hoe de dingen zijn zoals ze zijn. Nettie beschreef in de aanloop naar de reis de historie van de te bezoeken locaties zodat we goed voorbereid waren op wat we te zien zouden krijgen.

Wij bedanken Historizon (Arjan en vader Piet) voor het meedenken in het programma, het verder organiseren van de toeters en bellen en de busmaatschappij Munckhof voor het veilig heen en weer brengen.

Op onze “reünieavond” op 5 november (noteert u deze datum meteen) kijken we nog eens terug aan de hand van een presentatie die door Nettie en Wil wordt verzorgd.

Namens de reisorganisatie, Jaap van der Laan, Gert Hoogendoorn en Ton Spaan

Kijkje over de muren van Oudewater

In de omliggende gemeenten zijn natuurlijk ook historische of geschiedkundige verenigingen, waarvan er sommige al decennialang bestaan. Woerden bijvoorbeeld kent de [Stichts-Hollandsche Historische Vereniging](#). In Haastrecht bestaat de [Historische Vereniging](#) met een mooi aantal leden. En in Gouda [Die Goude](#). Alle verenigingen geven een (digitaal) magazine of blad uit, zoals wij ook doen met onze vereniging. Als u belangstelling hebt voor onze ‘buren’ en hun activiteiten, bezoek dan eens de diverse websites.

Erfgoed Vereniging Heemschut komt naar Oudewater. Hun excursie hebben ze aangekondigd aan de leden: *Heemschut Utrecht organiseert op zaterdag 17 oktober een dag naar de oudste stad in het Groene Hart, Oudewater. Oudewater heeft ruim 300 historische monumenten, 97 gemeentelijke monumenten en 127 rijksmonumenten en daarmee de hoogste monumentendichtheid van Nederland. De stad is bekend vanwege de Heksenwaag uit 1545 en werd rijk door de touwindustrie, wat de inwoners ook de bijnaam ‘Geelbuiken’ heeft opgeleverd.*

Dat onderschrijven we van harte.

Open Monumenten Dag 2026

Het thema is ‘Veerkrachtig erfgoed in tijden van onzekerheid’. Onze vereniging zal op zaterdag 12 september zichtbaar zijn met een kraam op de Markt. We hopen veel leden te kunnen begroeten.

Ook het Stedsmuseum (gratis entree) zal dit weekend open zijn en we verwachten veel bezoekers.

Rabo ClubSupport 2026

De Geschiedkundige Vereniging Oudewater heeft zich weer ingeschreven voor de Rabo ClubSupport.

Vanaf 7 september tot en met 29 september 2026 kunt u stemmen op de GVO, als u een rekening heeft bij de Rabobank. Laat deze kans niet liggen!

In 2025 heeft deze actie ruim € 350 opgebracht voor de GVO. Zoals toen aangekondigd hebben we dit bedrag gebruikt om de kosten te dekken van het inrichten van de tijdelijke tentoonstellingen in het Stedsmuseum (zoals bijvoorbeeld de huidige expositie over Johan Schouten, die goed bezocht wordt). In 2026 willen we de opbrengst gebruiken voor het digitaliseren van delen van de collectie.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking!

Hennie Luinge, Penningmeester

Museumtips

Hét archeologiemuseum van Utrecht is gevestigd in [Castellum De Hoge Woerd](#). Een prachtig museum waarin zich het 2000 jaar oude Romeinse schip bevindt met een complete inventaris. Toegang is gratis.

Wat verder weg, in Leeuwarden, is het interessante Keramiekmuseum [Prinsessehof](#) gevestigd, waar een grote vaste collectie wordt geboden samen met wisselende exposities. Net als vele musea gratis te bezoeken met Museumjaarkaart of Vriendenloterijkaart.

We houden ons aanbevolen voor meer tips over bijzondere musea.

Van achter de gordijnen... haalde Peter den Hertog deze keer een litho van De moord op Oudewater, naar het schilderij van Dirck Stoop dat in de trouwzaal van het stadhuis hangt. De litho is gemaakt door E.C. Rahms in 1859 en meet 70 x 40 cm. De prent is ons geschonken door mevrouw Anne Achterbosch-Duits.

Onze website

Op onze website staan verhalen van de bewoners van Oudewater door de eeuwen heen, ook van een groep beroemde mensen die in Oudewater zijn geboren of hebben gewoond. Lees op de [website](#) ook meer over de rol van het water in Oudewater en over de vele monumenten (en de achtergronden) in onze stad.

De weging (1647)

‘Machtelt! Jullie kopen toch kaas van die familie Benschopper in de Lange Linschoten?’ Lysbeth heeft Machtelt bij de rug van haar jakje vastgepakt. ‘Weet je wel wat ze over vrouw Benschopper zeggen?’ Machtelt draait zich om. Haar vriendinnen Lysbeth en Mya staan achter haar. Uit de Leeuweringerstraat komt nog een vriendin aangelopen, Cornelia.

‘Vrouw Benschopper maakt lekkere kaas hoor!’ , zegt Machtelt, ‘heb je het wel eens geproefd? Ze maakt zelfs kaas met kruiden.’ ‘Maar Machtelt!’ zegt Mya, ‘weet je wel dat de kinderen van haar burens ziek zijn geworden van haar koekjes?’ Klik op [hier](#) om verder te lezen.

Nieuwe leden

Van harte welkom bij onze vereniging de heer J.W.Th. van Welzenis

Agenda

U kunt vast de volgende data in uw agenda noteren.

14 september 2026

Lezing door Nettie Stoppelenburg met de titel

Oude verhalen, nieuwe verhalen’. Nog elk jaar herdenken we de

Oudewaterse Moord. Op 7 augustus 1575 nam het Spaanse leger stormenderhand Oudewater in. De lezing

van Nettie gaat met name over de nieuwe archiefvondsten die of een ander licht werpen op de oude verhalen rond Oudewater in de Tachtigjarige Oorlog of juist oude verhalen bevestigen.

Maandag 12 oktober 2026

Kees van Hooft verzorgt een lezing over Jacoba van Beieren, gravin van Holland, Zeeland en Henegouwen tussen 1417 en 1433. Zij werd slechts 35 jaar oud.

Donderdag 5 november 2026

Terugkomavond excursies. Leuk om na te praten en ervaringen uit te wisselen.

Donderdag 26 november 2026

Wegens succes herhalen we pubquiz over Oudewater. De 3^e editie alweer. In groepjes van zes worden 70 meerkeuzevragen beantwoord, die allemaal met Oudewater te maken hebben. Ook deze keer weer gemaakt door Peter Lückner.